

РОЗДІЛ І

НАРОДЖЕННЯ ПРИНЦА Й ЗЛИДАРЯ

Однієї осінньої днини у другій чверті шістнадцятого століття у старовинному місті Лондоні у бідняків Кенті народився хлопчик, і їм він був не потрібен. Того ж самого дня ще один англійський хлопчик народився у багатіїв Тюдорів, і їм він був дуже потрібен. Уся Англія його потребувала теж. Англія так сильно його бажала, так безмежно сподівалася, що він народиться, так щиро молилася про його появу, що коли врешті він прийшов у світ, люди ледь не збожеволіли від щастя. Незнайомі між собою обіймали одне одного, цілувались і плакали. Всі облишили роботу: вельможі і простолюди, багаті й бідні — всі бенкетували, танцювали, співали, немов брила впала з душі. І так вони тішились цілими днями та ночами. Вдень Лондон був неймовірним видовищем: барвисті прапори лопотіли з кожного балкона і кожного даху, а вулицями марширували пишні процесії. І вночі Лондон був неймовірним видовищем теж — багаття палали на кожному кутку, а навколо них веселилися юрми святкувальників. У всенській Англії говорили тільки про немовля Едварда Тюдора, принца Вельського. А той лежав у шовкових і атласних

пелюшках, не звертаючи уваги на навколишню метушню, не знаючи, що коло нього упали і за ним наглядали поважні лорди і леді, — і тим не переймаючись. Однак ніде не було чути про іншого малюка — Тома Кенті, що лежав у бідняцькому лахмітті, — говорили про нього тільки у родині злидарів, яким своєю появою на світ він завдав нового клопоту.

РОЗДІЛ II

ТОМОВЕ РАННЄ ДИТИНСТВО

Проминіло ж кілька років.

Лондону виповнилося півтори тисячі років, і він — на свій час — був великим містом. Тут мешкало зо сто тисяч люду, а дехто вважає, що й удвічі більше. Вулички були вузькі, звивисті та брудні, особливо у тому кутку, де жив Том Кенті, а це неподалік від Великого мосту. Будинки зведено з деревини, другі поверхи у них нависали над першими, а треті наче ліктями випиналися понад другими. Чим вище зростали будинки, тим ширшими вони ставали. У каркаси з міцних перехресних балок укладали щільні вальки, а потім усе обмазували вапном. Балки фарбували у червоне, синє або чорне, як припадало до смаку хазяїну, і тим будинки мали дуже мальовничий вигляд. Вікна були малі, в них вставляли дрібні ромбовидні шибки, віконниці кріпилися на завіси, мов двері, та відчинялися назовні.

Будинок, в якому жив батько Тома, стояв у гидотному закапелку, що називався Кублиськом, і туди потрапляли з Пудинг-лейна. Споруда ця була невелика, хитка та ледь трималася купи, однак жило тут стільки злидених родин, що годі було і втовпитись. Сімейство Кенті мало кімнату на третьому поверсі. Мати з батьком займали куток, у якому стояло щось схоже на ліжко. Проте Томові, двом його сестрам і бабці не доводилося так себе обмежувати — вони могли розлягтися на підлозі, де бажали, і спати, де прикортіло. Вони мали шмаття з пари ряднин та ще кілька лантухів брудної злежаної соломи, але називати це ліжками не випадало — порядку в них не було, бо зранку все це лахміття скидалося в купу, а на ніч звідти кожен виколупував те ганчір'я, на якому збирався вмоститись.

Близнючкам Бет і Нен виповнилося п'ятнадцять років. Вони були добросерді дівчатка, проте замазури, одягнуті в лахміття і безпросвітньо нетямущі. Мати від них нічим не відрізнялася. А от батько і бабуся пішли, мабуть, від самого сатани. Вони напивалися, щойно випадала нагода, билися одне з одним та з першим-ліпшим, хто їм трапиться. Нацмулені чи тверезі, лаялися і сипали прокльонами безперестанку, бо Джон Кенті був крадієм, а матінка його — жебрачкою. Дітей вони теж виховали жебраками, але не змогли зробити з них крадіїв. Серед тієї страхіливої голоти, що мешкала в будинку, мешкав один, хто до них не належав. Старий добросердий священник, якого король позбавив служби й сану, тицьнувши йому пенсію у кілька фартингів, часто підкликав дітей до себе і потайки наставляв їх на путь істинну. Отець Ендрю також навчив Тома трохи латини, а ще

читати і писати. Він би взявся і за сестер, але ті по-боювалися, що з них кепкуватимуть подружки, які не стерпіли б у Бет і Нен такої дивацької чесноти.

І все Кублисько нагадувало розлючений рій. Пиятики, лайки і колотнеча починалися щовечора і тривали майже до ранку. Голови тут били так само часто, як і голодували. Проте малий Том не почувався нещасним. Йому було важкувато, але він того не усвідомлював. Так велося усім хлопчикам у Кублиську, тому він вважав, що так правильно і так належно. Коли ввечері Том повертався додому, нічого не нажебравши, то знав, що спочатку батько його вилає і надає стусанів, а коли скінчить, то капосна бабця зробить те саме, а потім ще добряче досипле. І десь серед ночі мати, яка сама голодувала, крадькома тицьне йому якусь скоринку чи убогий огризок, що вдалося приберегти, самій не доївши, — навіть попри те, що чоловік часто ловив її на гарячому та духопелив за таке зрадництво.

Ні, життя в Тома йшло незле, особливо влітку. Грошей він нажебракував лише стільки, щоби його сильно не били, бо закони проти старців були суворі, і карали жорстоко. А багато часу він проводив, слухаючи доброго отця Ендрю. Той розповідав чудесні казки та старовинні легенди про велетнів і фей, гномів і духів дому, про зачаровані замки, про прекрасних королів і принців. Голова в Тома повнилася цими дивовижами. Часто, коли вночі в темряві він лежав на своїй тоненькій підстилці з колючої соломи, голодний і втомлений, а тіло пекло від прочухана, Том відпускав на волю свою уяву і швидко забував про біль і ломоту. Він малю-

вав собі заманливі картини, у яких був принцом і безтурботно жив у королівському палаці, де виконувалася будь-яка його примха. Отож одне бажання почало невідступно мучити його: Том хотів на власні очі побачити справжнього принца. Якось він сказав про це кільком своїм товаришам із Кублиська. Але ті почали так немилосердно з Тома насміхатися і глузувати, що більше він про це не згадував і тримав мрію при собі.

Том часто читав потріпані книжки священника, прохав його пояснити прочитане та розповісти більше. Мрії і книжки потихеньку змінювали його. Вимріяні ним люди були такі вишукані, що Том почав соромитися свого подертого одягу і замурзаного обличчя. Йому кортіло мати вигляд ошатно вбраного й чистого. Він так само грався серед багнуки і знаходив у цьому втіху, але більше не хлюпався у Темзі лише заради веселощів, а почав цінувати додаткові переваги такого дозвілля, бо міг помитися й причепуритися.

На ярмарках та коло травневого дерева* у Чипсайді Том завжди знаходив для себе щось цікаве; та й час від часу йому разом із рештою лондонців випадала нагода поспостерігати за збройною процесією, коли чергового шляхетного нещасливця допроваджували вулицями чи річкою до Тауерської в'язниці. Одного дня в Смітфілді в нього на очах

* В англійській традиції — зрубане дерево чи стовп, що ставили на майдані в містах і селах на перші числа травня та прикрашали стрічками й квітами. Навколо нього також часто влаштовували танці або ігри. — Тут і далі — прим. пер., якщо не зазн. інше.

спалили на вогнищі бідолашку Енн Еск'ю* і трьох чоловіків, а потім колишній єпископ звернувся до глядачів із проповіддю, яка Тома не зацікавила. Так, Томове життя загалом проминало строкато й досить приємно.

Якось непомітно читання й мрії про королівське життя справили на Тома таке сильне враження, що він, того не усвідомлюючи, почав *поводитися* мов принц. На безмежний захват і втіху приятелів, мова і манери Тома стали надзвичайно урочисті й вишукані. Його вплив серед цих юнаків зростав із кожним днем, тож із часом вони почали дивитися на нього з побожним трепетом, мов на вище створіння. Бо він стільки всього знав! І вмів говорити і чинити такі дивовижі! А ще й видавався таким глибокомудрим! Хлопці переказували слова та вчинки Тома батькам; у тих теж із язика не сходив Том Кенті, і врешті й вони стали вважати його найобдарованішим і найнезвичнішим хлопчиною. Дорослі, шукаючи порятунку, приходили до Тома зі своїми бідами, і часто їх вражали розуміння та мудрість, які Том виявляв, даючи відповідь. Правду кажучи, він став героєм для всіх, хто його знав. Окрім власної родини — для них він і далі був тягарем.

І небавом Том завів собі королівський двір! Там він був принцом, а його найближчі приятелі й приятельки — гвардійцями, конюхами, камергерами, лордами, фрейлінами та королівською родиною. Щодня вдаваний принц влаштовував пишні цере-

монії, вичитані Томом із романів, щодня на королівській раді вирішували нагальні справи уявного королівства й щодня його уявна високість віддавала накази своїм вигаданим арміям, флотові та далеким віцекоролівствам.

А потім він вештався вулицями у звичному лахмітті, випрохував кілька фартингів, гриз пісню скоринку, отримував чергову порцію ударів та знущань і знову лягав на оберемок брудної соломи, повертаючись до марних мрій про пишноти.

Однак бажання побачити справжнього принца із плоті та крові не полишало Тома ані на день. Воно тільки зростало і зрештою поглинуло всі інші його забаганки, ставши єдиним захопленням у житті.

Якось у січні на своїй звичній жебрацькій виправі Том сумовито тинявся туди й сюди по Мінсінг-лейн та Літл-Іст-Чіп. Там він провів уже багато годин, босий та змерзлий, зазираючи у вікна харчевень. Йому невимовно хотілося з'їсти огидного на вигляд пирога зі свининою чи інших майже неїстівних витребеньок. Для Тома всі вони були смаколикама, достойними янголів. Принаймні так здавалося, коли Том принохувався, бо ніколи йому ще не випадало їх скуштувати. Накрапала холодна мжичка, в небі висіли хмари, та й узагалі день був тужливий. Уже поночі Том дістався додому — такий змоклий, втомлений і голодний, що навіть батько й бабця не змогли оминати увагою його безпорадне становище та не злагіднити на власний манер. Отож вони обійшлись парою ляпасів і гарикнули, щоби лягав спати. Том довго нудився без сну і через біль та голод, і через звуки лайки та бійок, що лунали в будинку. Та врешті думки його полинули в далекі краї, що

* Енн Еск'ю (1521—1546) — англійська дворянка, релігійна письменниця; звинувачена в ересі, після тортур її було скарано на смерть через спалення.